

УДК 656.2:338.48(477)

Ю. С. БАРАШ¹, А. О. КРАВЧЕНКО², О. С. ЯСНЕЦОВ³

*¹ Д.е.н., професор, завідувач каф. «Облік, аудит та інтелектуальна власність», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, 49010, Дніпропетровськ, Україна, тел. +38(0562) 33 58 13, ел. пошта ubarash@mail.ru

*² Магістрант каф. «Облік, аудит та інтелектуальна власність», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, 49010, Дніпропетровськ, Україна, тел. +38(0562) 33 58 13, ел. пошта ubarash@mail.ru

*³ Магістрант каф. «Облік, аудит та інтелектуальна власність», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, 49010, Дніпропетровськ, Україна, тел. +38(0562) 33 58 13, ел. пошта ubarash@mail.ru

РОЗВИТОК ЗАЛІЗНИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Мета. Дослідити розвиток залізничного туризму в Україні та інших країнах світу і запропонувати додаткові заходи щодо впровадження оглядового туризму по вузьких коліях в районах Карпат. **Методика.** Для дослідження розвитку туризму в Україні було застосовано історичний метод, методи спостереження, узагальнення методики управління змінами та конкурентоспроможністю. **Результати.** На основі проведеного аналізу можна констатувати, що залізничний туризм за часи Радянського союзу був досить розвинутий, але не достатньо. Після отримання Україною незалежності транспортний туризм практично не розвивається. Це пояснюється відсутністю пасажирських вагонів необхідної якості та їх зношеністю. В той же час за кордоном залізничний транспорт широко використовується для різних видів туристичних подорожей. **Наукова новизна.** Набуло подальшого розвитку підхід щодо розвитку залізничного туризму в Україні, який базується на організації залізничних оглядових подорожей по існуючим вузьким коліям в районах Карпат та Закарпаття вітчизняними та закордонними туристичними компаніями, що дозволить підвищити ефективність використання вузьких залізничних колій та отримати додаткові надходження до місцевих бюджетів. **Практична значимість.** Впровадження вказаного підходу дозволить обґрунтувати економічну доцільність використання існуючих вузьких колій, по яких виконуються перевезення лісних вантажів, для проведення оглядових денних екскурсій туристами з Європи та України спеціальним рухомим складом.

Ключеві слова: залізничний туризм, оглядові екскурсії, вузькі колії, рухомий склад.

Вступ

В багатьох країнах світу туризм займає важливе місце в економіці, приносячи значний дохід в бюджет своєї країни. В Україні туризм за часи СРСР був досить розвинутим, оскільки наявність на її теренах Чорного та Азовського морів, курортів та гір Криму, чудової природи Карпат, Шацьких озер, старовинних церков, парків та інші. спонукало мешканців країни відправлятися у туристичні подорожі, у тому числі залізничним транспортом. Залізничний туризм також використовувався для організації пересувних піонерських таборів, що дозволяло дітям різного віку вдень відпочивати на різних місцях Чорного та Азовського морів, а вночі переїжджати з одного курорту до іншого.

Але після 1992 року кількість залізничних туристичних поїздок суттєво скорочується, оскільки рухомий склад Укрзалізниці не відновлювався, а нові вагони та поїзди були не зручними для цих подорожей. В той же час мешканці України надають переваги поїздам літаками до закордонних курортів Туреччини, Єгипту, Арабських еміратів, Європи та інших країн. Залізничний туризм прийшов до занепаду. Слід сказати, що в умовах збитковості пасажирських перевезень залізничний туризм є одним із ефективних заходів зниження збитковості цих перевезень, оскільки ці перевезення є досить прибутковими.

Мета

Дослідити розвиток залізничного туризму в Україні та запропонувати додаткові заходи щодо суттєвого підвищення туристичних перевезень залізничним транспортом. В даній статті запропоновано один з найменш витратних методів залізничних подорожей – організація оглядового туризму по вузьких коліях Карпат та Закарпаття. Це дозволить з мінімальними витратами організувати подорожі по чудовим містам незайманої природи західної України для вітчизняних та закордонних мешканців і отримати додаткові доходи пасажирському господарству Укрзалізниці, також додаткові надходження до місцевих органів влади.

Результати

Залізничний туризм – подорож, яка здійснюється по залізниці на спеціалізованому залізничному транспортному засобі, фізичними особами ... в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових, релігійних і інших цілях, не пов'язана з оплачуваною діяльністю [1, с. 69].

У нашій країні залізничний туризм активно почав розвиватись за часів Радянського Союзу. В історії його розвитку умовно можна виділити такі чотири етапи:

1-й етап: з 1960-х років введені дальні туристсько-екскурсійні поїздки. Організовано 5 туристичних поїздів, які обслуговували 2000 туристів;

2-й етап: з початку 1980-х років введені графікові туристичні поїзди, які прямували за регулярним розкладом, а також поїзди, призначені виключно для туристів;

3-й етап: з середини 1980-х років функціонувало 1600 туристичних рейсів тривалістю від одного до 32 днів. Вводились тематичні дальні внутрішньодержавні маршрути, а також зарубіжні маршрути. Послугами туристичних поїздів користувались близько 650 тис. осіб щорічно;

4-й етап: з розпадом СРСР залізничний туризм був майже втрачений, однак залишився багатий досвід, який в міру можливостей використовується для його відродження і розвитку в незалежній Україні [2, с. 210].

У Європі туристські перевезення реалізуються як спеціальними туристичними або

екскурсійними поїздами, так і рейсовими (графіковими) експресами. Позитивні надбання у цій сфері мають залізничні компанії Німеччини, Швейцарії, Швеції, Іспанії, США, Індії, ПАР та інших країн. Найбільшої популярності залізниці подорожі набули в Німеччині (більше 45 % населення віддає перевагу подорожам залізницею), Великобританії і Швейцарії. Жителі Великобританії і Швейцарії вважають за краще подорожувати по своїх країнах, німці ж віддають перевагу подорожам Європою, Росією та Америкою. Особливою популярністю тут користуються подорожі на паровозній тязі. На залізницях Німеччини при підрозділі з пасажирських перевезень створене відділення подорожей і туризму. Воно реалізує комплексні туристські маршрути з розміщенням у належних йому готелях і екскурсіями на власних автобусах. Крім того, залізничники пропонують пасажирам різні пакети послуг «поїзд + ...» при покупці залізничних квитків. Тобто те, що залізничні компанії активно займаються таким видом послуг, говорить, що цей бізнес для них є вигідним.

Найбільший європейський туроператор, що спеціалізується на організації подорожей на швидкісних і супершвидкісних експресах, - фірма Wagon Lits. Туристські поїзди обладнані вагонами з широким оглядом, низьким рівнем шуму і вібрацій, зручними меблями, кондиціонерами, телефонами в першому класі та іншими атрибутами комфорту. У багатьох країнах Європи курсують спеціальні екскурсійні поїзди (Panomatic), розклад яких пов'язаний з розкладом морських та річкових суден. Для туристів за кордоном існують різні системи пільг і знижок. Система Eurailpass діє в 17 країнах Європи при проходженні по залізницях: квиток без ліміту відстані (для першого класу) діє до 15 днів, вартість 498 USD; квиток для молоді (за наявності посвідчення міжнародних студентських організацій) без ліміту відстані діє до 15 днів, вартістю 398 USD; для компаньйонів, наступних удвох (або більше), та ін. Така система знижок діє при проїзді територією Австрії, Бельгії, Данії, Фінляндії, Франції, Німеччини, Греції, Нідерландів, Угорщини, Ірландії, Італії, Люксембургу, Португалії, Іспанії, Швеції, Швейцарії, Норвегії. Туристам при реалізації залізничних турів у великі міста (Лондон, Стокгольм) продаються пільгові квитки на всі види міського транспорту (common carrier).

Значні пільги надаються туристам на залізницях Австрії. Тут продається відкритий квиток, що діє 15, 30 і 60 днів, вартістю на 20 % нижче, ніж з фіксованою датою. Зазначені пільги для туристів за кордоном є важливим стимулом розвитку туризму в цілому [3, с. 115].

Залізничний туризм в Україні останнім часом переживає своє відродження. Ініціатором такої діяльності в незалежній Україні ще в 1991 р. була фірма «Джерело», за ініціативою якої було організовано перший тур із особливими зупинками-фотостопами. Досвід створення залізничних турів на залізницях України, а саме: Південно-західній (Шепетівка, Гречане, Гусятин), Львівській (Яремча – Ділятин – Івано-Франківськ, Коростень, Сарни, Ковель), Одеській (Цвітково, Вапнярка, Христинівка, Погребище), ділянки яких найчастіше використовувалися в турах цієї туристичної фірми, є цікавим для розвитку залізничного туризму в наш час [4, с. 291].

Збільшення туристичних подорожей залізничним транспортом на теренах України дозволить:

- Підвищити конкурентоздатність залізниці порівняно з іншими видами транспортних перевезень;
- Популяризувати та збільшити імідж залізничних перевезень;
- Сприяти розвитку туризму в Україні;
- Підвищити економічний потенціал регіонів;
- Зменшити рівень безробіття.

В даній статті розглянуто питання організації туристичних подорожей залізничними екскурсійними поїздами по існуючій вузькій колії у передгір'ї Карпат, яка зараз використовується тільки для перевезення лісних вантажів до переробних комплексів. Наявність незвичайної, природи незайманого лісу, чарівних гір спонукає громадян України та інших країн познайомитися з прекрасними краєвидами Карпат на оглядовій екскурсії протягом 8-10 годин. Для цього пропонується організувати денні подорожі у спеціальному залізничному рухомому складі, вагони якого мають широкий огляд, вагон ресторан та інші необхідні устрої. Дані екскурсії запропоновані як додаткові для існуючих туристичних подорожей, що організовані закордонними, вітчизняними фірмами та Укрзалізницею. На реалізацію цього інно-

ваційного проекту готові виділити кошти місцеві органи виконавчої влади. Попередню його розробку готові виконати науководослідні лабораторії Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Попередні розрахунки вказаних пропозицій дають надію на швидку окупність вказаних туристичних залізничних перевезень.

Наукова новизна

Набуло подальшого розвитку підхід щодо розвитку залізничного туризму в Україні, який базується на організації залізничних оглядових подорожей по існуючим вузьким коліям в районах Карпат та Закарпаття вітчизняними та закордонними туристичними компаніями, що дозволить підвищити ефективність використання вузьких залізничних колій та отримати додаткові надходження до місцевих бюджетів.

Практична значимість

Впровадження вказаного підходу дозволить обґрунтувати економічну доцільність використання існуючих вузьких колій, по яких виконуються перевезення лісних вантажів, для проведення оглядових денних екскурсій туристами з Європи та України спеціальним рухомим складом.

Висновки

На основі проведених досліджень було встановлено:

1. Залізничний туризм за часи Радянського союзу був досить розвинутий, але не достатньо. Після отримання Україною незалежності транспортний туризм практично не розвивається. Це пояснюється відсутністю пасажирських вагонів необхідної якості та їх зношеністю.
2. В статті запропоновано використовувати існуючі вузькі залізничні колії, по яких зараз перевозяться лісні вантажі в Карпатах та Закарпатті, для організації залізничних денних оглядових подорожей вітчизняними та закордонними туристичними компаніями

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ильина Е. Н. Организация железнодорожных путешествий: Учебно-методическое пособие/ Е. Н. Ильина. – М.: Советский спорт, 2003. – 104 с

2. Мельник, Т. Розвиток туризму на залізничному транспорті// Т. Мельник, О. Христофор// Збірник наукових праць державного економіко-технологічного університету транспорту.– К., 2011. – Вип. 17. – С. 208 – 215.
3. Стрілець, В. І. Організація залізничного туризму в Україні як чинник підвищення прибутковості галузі/ В. І. Стрілець, О. Ф. Ялбуган// Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна. – Д., 2011. – Вип. 1. – С. 114 –117.
4. Познякова, О. Подієвий туристський потенціал України як напрям розвитку залізничного туризму/ О. Познякова// Збірник наукових праць державного економіко-технологічного університету транспорту. – К., 2012. – Вип. 21 – 22. – Ч. 1. – С. 290 – 294.

Ю. С. БАРАШ¹, А. О. КРАВЧЕНКО², А. С. ЯСНЕЦОВ³

¹ Д.э.н., профессор, заведующий каф. «Учет, аудит та інтелектуальна собствєнность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина, 49010, тел. +38(0562) 33 58 13, ел. почта ubarash@mail.ru

² Магистрант каф. «Учет, аудит та інтелектуальна собствєнность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина, 49010, тел. +38(0562) 33 58 13, ел. почта ubarash@mail.ru

³ Магистрант каф. «Учет, аудит та інтелектуальна собствєнность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина, 49010, тел. +38(0562) 33 58 13, ел. почта ubarash@mail.ru

РАЗВИТИЕ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ

Цель. Проанализировать развитие железнодорожного туризма в Украине и других странах мира, предложить дополнительные мероприятия по внедрению обзорного туризма по узким путям в районах Карпат. **Методика.** Для исследования развития туризма в Украине был применен исторический метод, методы наблюдения, обобщения, методики управления изменениями и конкурентоспособностью. **Результаты.** На основе проведенного анализа можно констатировать, что железнодорожный туризм за времена Советского союза был достаточно развитым, но не массовым. После получения Украиной независимости транспортный туризм практически не развивается. Это объясняется отсутствием пассажирских вагонов необходимого качества и их изношенностью. В то же время за рубежом железнодорожный транспорт широко используется для разных видов туристических путешествий. **Научная новизна.** Получил дальнейшее развитие подход касающийся внедрения железнодорожного туризма в Украине, который базируется на организации железнодорожных обзорных экскурсий по существующим узким колеям в районах Карпат и Закарпатья отечественными и заграничными туристическими компаниями, что позволит повысить эффективность использования узких железнодорожных путей и получить дополнительные поступления в местный бюджет. **Практическая значимость.** Внедрение указанного подхода позволит обосновать экономическую целесообразность использования существующих узких путей, по которым в настоящее время выполняются перевозки лесных грузов, для проведения обзорных дневных экскурсий туристами из Европы и Украины специальным подвижным составом.

Ключевые слова: железнодорожный туризм, обзорные экскурсии, узкий путь, подвижной состав.

YU. S. BARASH¹, A. O. KRAVCHENKO², O. S. YASNETSOV³

¹ A.p.e., professor, head of dep. «Accounting, Audit and Intellectual Property», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, 49010, tel. +38(0562) 33 58 13, e-mail ubarash@mail.ru

² Undergraduate dep. «Accounting, Audit and Intellectual Property», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, 49010, tel. +38(0562) 33 58 13, e-mail ubarash@mail.ru

³ Undergraduate dep. «Accounting, Audit and Intellectual Property», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, 49010, tel. +38(0562) 33 58 13, e-mail ubarash@mail.ru

DEVELOPMENT OF RAILWAY TOURISM IS IN UKRAINE

Objective. The aim of this article is to analyze the development of railway tourism in Ukraine and other countries around the world to suggest additional events for the implementation of sightseeing tourism on narrow gauge tracks in Carpathians region. **Methodology.** Historical methods, methods of observation, generalization, methods of change and competitiveness management were used to study the development of tourism in Ukraine. **Results.** Based on this analysis we can say that the railway tourism was sufficiently developed during the Soviet Union times, but not large-scale. After Ukraine became independent, transport tourism almost does not develop. This is due to the lack of the required quality of passenger coaches and their deterioration. At the same time rail transport is widely used for different types of tourist travel abroad. **Scientific novelty.** Approach for the implementation of railway tourism in Ukraine has been further developed. It is based on the organization of rail sightseeing tours of the existing narrow gauge track in the Carpathian and Transcarpathian regions by domestic and foreign tourist companies. This will allow to use the narrow railway tracks more efficiently and to get additional revenues to the local budgets. **Practical meaningfulness.** Implementation of this approach will allow to ground the economic feasibility of using existing narrow railway tracks, which are currently being used for transportation of timber cargo, to hold daily sightseeing trips for European and Ukrainian tourists in special rolling stock.

Key of words : railway tourism, survey excursions, narrow gauges, rolling stock.

Надійшла до редколегії 10.11.2014 р.

Рекомендована до друку д.е.н. Гненним О. М. та д.е.н., професором Аксьоновим І. М.